

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 21. mars 2025 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Christian Lund

HR-2025-539-A, (sak nr. 24-180836STR-HRET)
Anke over Hålogaland lagmannsretts dom 9. oktober 2024

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Thor Erik Høiskar)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Østensen Berglund:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmål om det å få barn til å ha seksuell omgang med hverandre uten selv å delta kan straffes som medvirkning til voldtekt av barn under 14 år, jf. straffeloven § 299, jf. § 15.
- (3) A ble 16. desember 2021 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 301, jf. 299, jf. § 15 om medvirkning til grov voldtekt av barn, tidligere straffeloven 1902 § 195 første ledd første straffalternativ om seksuell omgang med barn under 14 år, og straffeloven § 312 om incest. Grunnlaget for tiltalen var ett tilfelle av seksuell omgang med hvert av sine to barn født i henholdsvis 2012 og 2005, og ett tilfelle av seksuell omgang med en venns datter, født i 2014. Den omfattet også en medvirkningshandling ved at han ved én anledning instruerte sønnen sin og vennens datter om å legge seg nakne oppå hverandre og gni og/eller presse sine nakne kjønnsorganer mot hverandre. Det er dette forholdet saken her gjelder.
- (4) Salten og Lofoten tingrett avsa dom 26. januar 2024, der A ble dømt i henhold til tiltalen til fengsel i 7 år. Han ble samtidig dømt til å betale oppreisningserstatning til de tre barna.
- (5) Tingretten drøftet ikke eksplisitt det medvirkningsspørsmålet som er til behandling i Høyesterett.
- (6) A anket til Hålogaland lagmannsrett, som 9. oktober 2024 avsa dom der domsslutningen punkt 1 lyder:
- «1. A, født 00.00.1972, dømmes for to overtredelser av straffeloven § 301 første ledd og andre ledd bokstav c, jf. § 299 bokstav a, overtredelse av straffeloven § 301 første ledd og andre ledd bokstav c, jf. § 299 bokstav a jf. § 15, en overtredelse av straffeloven (1902) § 195 første ledd første straffalternativ og en overtredelse av straffeloven § 312, sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til fengsel i 7 – syv – år.»
- (7) Etter å ha reassumert den delen av saken som gjaldt tiltalepunktet om medvirkning til grov voldtekt av barn, kom lagmannsretten, som tingretten, til at A også kunne dømmes for denne tiltaleposten.
- (8) Oppreisningserstatningen til de tre barna ble justert noe opp.
- (9) A anket dommen til Høyesterett. Anken over straffedommen gjaldt lovanvendelsen under skyldspørsmålet for tiltalepunktet om medvirkning til grov voldtekt av barn og saksbehandlingen, alternativt straffutmålingen, knyttet til beregning av varetektsfradrag. Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 7. januar 2025 ble bare anken over lovanvendelsen tillatt fremmet.

Mitt syn på saken

Innledende merknader

- (10) Spørsmålet er altså om den som forleder to barn til å ha seksuell omgang med hverandre, uten selv å delta, kan straffes for medvirkning til voldtekt av barn under 14 år, jf. straffeloven § 299, jf. § 15.
- (11) Det faktiske forholdet som ligger til grunn for denne delen av saken, er omtalt slik i lagmannsrettens dom:
- «Lagmannsretten finner bevist utover enhver rimelig tvil at A ved en anledning sommeren 2020 i sin leilighet i ---gata i X tok klærne av B, som da var seks år, og C, som da var syv år, og ba B plassere sitt kjønnsorgan mot C sitt mens de begge var nakne i senga i soverommet, noe barna gjorde mens A iakttok dem. Med dette forledet A barna til å ha seksuell omgang med hverandre.»
- (12) C var hos tiltalte i forbindelse med samvær, mens tiltalte var barnepasser for B.

Forståelsen av straffeloven § 299, jf. § 15

- (13) Straffeloven § 299 lyder:
- «Med fengsel inntil 10 år straffes den som
- a. har seksuell omgang med barn under 14 år,
 - b. får et barn under 14 år til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv, eller
 - c. foretar kvalifisert seksuell handling med barn under 14 år.»
- (14) Det er klart og uomstridt at ordlyden ikke omfatter det forhold at en person får to barn under 14 år til å ha seksuell omgang med hverandre. Avgjørende for en eventuell domfellelse er derfor om forholdet kan straffes som medvirkning, jf. § 299, jf. § 15, slik tiltalen lyder.
- (15) Jeg ser først på om medvirkning i et tilfelle som dette kan rammes av loven. Dersom det besvares bekreftende, blir spørsmålet om vilkårene for medvirkning er oppfylt.
- (16) Straffeloven § 15 om medvirkning lyder:
- «Et straffebud rammer også den som medvirker til overtredelsen, når ikke annet er bestemt.»
- (17) Etter ordlyden kommer altså medvirkningsalternativet til anvendelse dersom ikke noe annet er bestemt. Som det fremgår av § 299, er ikke annet bestemt der. Utgangspunktet er dermed at medvirkning rammes.
- (18) I enkelte andre bestemmelser i straffeloven kapittel 26 om seksuallovbrudd er det å få en person til å ha seksuell omgang med en annen, gjort til en selvstendig overtredelse. Det gjelder § 291 bokstav c om voldtekt, § 295 om misbruk av overmaktsforhold og § 296 om seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon. Tiltalte har på denne bakgrunn anført at

når en tilsvarende regulering ikke er inntatt i § 299, kan ikke medvirkningsansvaret komme til anvendelse.

- (19) Den språklige utformingen av straffeloven § 299 holdt opp mot §§ 291, 295 og 296 er drøftet i Prop. 42 L (2015–2016). Her fremgår det på side 21 at straffeloven § 299 om voldtekt av barn under 14 år var foreslått endret, med det siktemål å *presisere* at bestemmelsen også rammer den som får to barn til å ha seksuell omgang med hverandre. Etter innvendinger fra Riksadvokaten om at dette ville være lovteknisk uheldig, ble ikke forslaget fulgt opp. Jeg går ikke nærmere inn på dette, utover å peke på uttalelsene i forarbeidene om fare for motsetningsslutninger. Den uttrykkelige reguleringen i de øvrige bestemmelsene skyldes særlige forhold knyttet til ordlyden der, jf. proposisjonen side 22 og 23.
- (20) Forarbeidene viser at lovgiver mente det ikke var nødvendig å endre § 299, fordi forholdet uansett ville kunne være straffbart som følge av medvirkningsbestemmelsen. Det fremgår uttrykkelig på side 21 i proposisjonen at «den som får to mindreårige til å ha seksuell omgang med hverandre, vil kunne rammes som medvirker etter straffeloven § 299 eller § 302, jf. § 15».
- (21) Høyesterett har behandlet flere saker som forutsetter at medvirkning til at to eller flere barn har seksuell omgang med hverandre, er straffbart, jf. blant annet HR-2020-2137-A og HR-2020-2136-A. Ettersom medvirkningsansvaret ikke er drøftet spesielt i avgjørelsene, går jeg ikke nærmere inn på disse dommene.
- (22) Jeg nevner at det i Straffelovrådets utredning, NOU 2022: 21 *Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten* side 226, er foreslått å ta inn en ny bestemmelse i straffeloven som uttrykkelig rammer den som får et barn under seksuell lavalder til å ha seksuell omgang med en annen. Rådets drøftelse er knyttet opp mot ordlyden i straffeloven § 299, men medvirkningsbestemmelsen i § 15 er i liten grad behandlet. Forslaget gir dermed liten veiledning for spørsmålet i saken her.
- (23) Oppsummert ser jeg det slik at det følger klart av ordlyden i straffeloven § 299, jf. § 15 at medvirkning til at to barn har seksuell omgang er straffbart. Dette bekreftes i forarbeidene og er forutsatt i rettspraksis. Det er av den grunn ikke nødvendig å gå nærmere inn på forståelsen av lovskravet i Grunnloven § 96, Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 7 og straffeloven § 14.

Er vilkårene for medvirkning oppfylt?

- (24) Straffeloven § 15 bygger på at medvirkeransvaret er et selvstendig ansvar, jf. blant annet Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 412. Det er ikke tvilsomt at en person kan straffes for medvirkning selv om den som begår handlingen, ikke kan straffes, for eksempel der vedkommende er mindreårig. Det er imidlertid en forutsetning at det er begått en handling eller en unnlatelse som omfattes av den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffebudet og som personen har medvirket til, og medvirkeren må selv oppfylle de øvrige vilkårene for straff. Bestemmelsen gir ellers liten veiledning om medvirkningsansvarets grenser, og den nærmere medvirkningslæren er utviklet av Høyesterett i samspill med juridisk teori, jf. også Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 410, der dette er lagt til grunn.

- (25) Jeg nevner kort at spørsmålet om medvirkningsansvaret ved seksuelle overgrep mot barn må ses i lys av Grunnloven § 104 om barns rettigheter og FNs barnekonvensjon artikkel 19, jf. HR-2019-2205-A avsnitt 56, der det fremgår at bestemmelsene utgjør en sentral bakgrunn ved fastleggingen av ansvaret. Slik saken her ligger an, er det imidlertid ikke nødvendig å gå nærmere inn på disse bestemmelsene.
- (26) Etter § 299 bokstav a er det straffbart å ha seksuell omgang med barn under 14 år. Ettersom begge barna i denne saken har hatt seksuell omgang med en som er under denne aldersgrensen, er den objektive gjerningsbeskrivelsen oppfylt.
- (27) Tiltalte har anført at han likevel ikke kan straffes for medvirkning fordi seksuell omgang mellom jevnaldrende barn ikke er straffbart, jf. straffeloven § 308.
- (28) Etter § 308 kan straff etter blant annet § 299 falle bort, eventuelt settes under minstestrafen i § 300, dersom de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Bestemmelsen er imidlertid ikke en straffrihetsgrunn, men en straffritaksgrunn. I det ligger at den aktuelle handlingen verken er lovlig eller rettmessig, men straffen kan falle bort dersom vilkårene i § 308 er oppfylt. Dette må vurderes individuelt for hver person som er involvert.
- (29) Det kan reises spørsmål ved om en medvirker kan påberope seg § 308. Etter min oppfatning er det ikke nødvendig å ta stilling til spørsmålet. Et tilfelle som dette faller uansett utenfor rammen av § 308.
- (30) Jeg kan heller ikke se at det er forhold som taler for å innskrenke medvirkningsansvaret. Begrunnelsen for medvirkningsansvaret står minst like sterkt i en situasjon der de to som påvirkes til å handle, begge er å anse som fornærmede, som i en situasjon der bare én av dem er det.
- (31) Tiltalte har anført at nyere rettspraksis fra Høyesterett innebærer at en medvirker ikke kan straffes dersom gjerningspersonen ikke straffes, jf. eksempelvis HR-2017-1673-A. Jeg nøyer meg her med å peke på at denne avgjørelsen og de øvrige som er trukket frem, omhandler tilfeller der den objektive gjerningsbeskrivelsen ikke er overtrådt av noen. Etter mitt syn har avgjørelsene derfor ikke overføringsverdi til saken her.
- (32) Jeg er etter dette kommet til at tiltaltes handling oppfyller vilkårene for straffbar medvirkning etter straffeloven § 299, jf. straffeloven § 15.

Er overtredelsen grov?

- (33) Det følger av straffeloven § 301 bokstav c at det ved avgjørelsen av om en voldtekt av barn under 14 år er grov, blant annet skal legges særlig vekt på fornærmedes alder. Etter bokstav d skal det ses hen til om det har skjedd gjentatte overgrep. Straffeloven 1902 § 195 andre ledd bokstav c oppstilte til sammenlikning et krav for at handlingen skulle omfattes av en skjerpet strafferamme, at det var tale om både gjentatte overgrep og lav alder, mens dette nå er alternative momenter. Det fremgår av Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 443 at endringen er ment å gi anvisning på en bredere vurdering, og at den representerer en utvidelse sammenliknet med tidligere. Det er pekt på at «ett enkeltstående overgrep mot et svært ungt barn» kan være grovt.

(34) Forarbeidene er nærmere omtalt i HR-2020-2402-A avsnitt 31, der det heter:

«Forarbeidene slår fast at en voldtekt mot barn under 10 år normalt skal anses som grov, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) i spesialmerknadene til § 301 på side 443.»

(35) Jeg oppfatter dette slik at lav alder ikke nødvendigvis vil lede til at handlingen anses som grov, men at det normalt vil være tilfellet dersom barnet var under ti år på handlingstidspunktet.

(36) Etter mitt syn er forholdet i denne saken grovt. De to barna var henholdsvis seks og sju år gamle. Hendelsen var videre egnet til å ødelegge relasjonen mellom dem. I tillegg kommer at den som forledet dem til å ha seksuell omgang, var en tillitsperson som var far til det ene barnet og barnevakt for det andre.

Konklusjon

(37) Lagmannsretten har korrekt lagt til grunn at tiltalte, som forledet to barn til å ha seksuell omgang med hverandre uten selv å delta, kan straffes for medvirkning til voldtekt av barn under 14 år, jf. straffeloven § 299, jf. § 15. Handlingen er bedømt som grov, jf. straffeloven § 301.

(38) Anken skal derfor forkastes.

(39) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(40) Dommer **Falkanger:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(41) Dommer **Bergsjø:** Likeså.

(42) Dommer **Lund:** Likeså.

(43) Justitiarius **Øie:** Likeså.

(44) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.